

Challenges Caused by the Ownership of Joint Works in Software and Contractual Methods of Prevention

ARTICLE INFO

DOI: 10.48311/CLR.29.2.6

Article Type

Research Article

Authors:

¹ Parviz Savrai

ORCID: <https://0009000123427272>

Affiliation:

¹ Associate Professor in Private Law,
Faculty of Law, Shahid Beheshti
University, Tehran, Iran

Correspondence:*

Email: savrai@iran-attorney.com

Article History:

Received: 2025/03/05

Accepted: 2025/04/06

Abstract

Joint work is a concept that is generally discussed in the realm of creative works and refers to a situation where two or more people with unique skills, ideas, and perspectives contribute to the creation of a software. Today, the emphasis is on software creation relying on teamwork. However, a specific legal framework for the optimal exploitation of this type of teamwork has not been foreseen, and there are many ambiguities and legal problems in national laws regarding the definition and consequences of this type of work. If the collaboration has an international aspect, these challenges can escalate and cause serious interruptions in the continuation of the work due to the emergence of disputes. A brief look at the copyright regulations in different legal systems indicates that there have been basic questions regarding the issues of joint works in the case of software and the different answers to each, in fact, have shown different approaches to its important issues. Therefore, the application of national laws regarding the case may not be able to meet the expectations of the parties, i.e. programmers. If such problems are not resolved in advance between the parties through a contract, they may create serious problems in the friendly cooperation that is so important for a successful joint work. Therefore, to resolve any potential challenges and disputes regarding the ownership of computer code and the complexities arising from the legal consequences of the joint work, it will be necessary to conclude a contract.

Keywords: Joint Work, Collective Work, Author, Programmer, Computer Codes

چالش‌های ناشی از مالکیت اثر مشترک در نرم‌افزار و شیوه‌های قرار دادی پیشگیری از آن‌ها

پرویز ساورایی*

دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۱۷

تاریخ ارسال: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵

چکیده

اثر مشترک مفهومی است که عموماً در قلمرو آثار خلاقانه مطرح و به وضعیتی اطلاق می‌شود که دو یا چند نفر با مهارت‌ها، ایده‌ها و دیدگاه‌های منحصر به فرد در خلق یک نرم‌افزار مشارکت می‌کنند. امروزه تأکید بر آن است که خلق نرم‌افزار متکی به کار گروهی باشد، اما چهارچوب حقوقی مشخصی جهت بهره‌برداری از این نوع کار گروهی به نحو مطلوب پیش‌بینی نشده و در تعریف و پیامدهای این نوع آثار نیز ابهام و اشکالات قانونی زیادی در قوانین ملی وجود دارد. چنانچه مشارکت در خلق اثر جنبه بین‌المللی داشته باشد، مثلاً چند برنامه‌نویس از چند کشور بخواهند نرم‌افزار مشترکی را خلق نمایند، این چالش‌ها می‌توانند تشدید و ادامه کار را به دلیل بروز اختلافات با وقفه جدی مواجه گردانند. نگاهی گذرا به مقررات کپی‌رایت در نرم‌افزار در نظام‌های حقوقی مختلف حاکی از آن است که پرسش‌های اساسی در خصوص موضوعات آفرینش‌های فکری مشترک در مورد نرم‌افزار وجود داشته و پاسخ‌های مختلف به هر یک، در حقیقت نشان‌دهنده رویکردهای مختلف نسبت به مسائل مهم آن بوده است.

E-mail: savrai@iran-attorney.com

* نویسنده مسئول مقاله:

کپی‌رایت © ۲۰۲۵، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس (TMU Press). این مقاله به صورت دسترسی آزاد منتشر شده و تحت مجوز بین‌المللی Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 قرار دارد. بر اساس این مجوز، شما می‌توانید این مطلب را در هر قالب و رسانه‌ای کپی، بازنشر و بازآفرینی کنید و یا آن را ویرایش و بازسازی نمایید، به شرط آنکه نام نویسنده را ذکر کرده و از آن برای مقاصد غیرتجاری استفاده کنید.

بنابراین، اعمال قوانین ملی در خصوص مورد ممکن است نتواند انتظارات طرفین، یعنی برنامه‌نویسان، را برآورده نماید. چنانچه حل چنین مشکلاتی از قبل بین طرفین طی قراردادی پیش‌بینی نشود، ممکن است در همکاری دوستانه که برای یک شراکت موفق بسیار مهم است، مشکلات جدی ایجاد نماید. لذا برای رفع هرگونه چالش و اختلافات بالقوه در مورد مالکیت کد رایانه‌ای و پیچیدگی‌های ناشی از پیامدهای حقوقی اثر مشترک، انعقاد قرارداد مشارکت در نرم‌افزار امری ضروری خواهد بود.

واژگان کلیدی: اثر مشترک، اثر جمعی، مؤلف، برنامه‌نویس، کدهای رایانه‌ای

۱. مقدمه

گرچه پروژه‌های مشترک نرم‌افزار اغلب منجر به خلق آثار خارق‌العاده‌ای می‌شوند که استعدادها و دیدگاه‌های ترکیبی افراد متعدد را منعکس می‌کند، اما این نوع همکاری‌ها بسیار پیچیده و اغلب بحث‌برانگیز هستند. امروزه از یک سو، تأکید بر آن است که خلق نرم‌افزار متکی به کار گروهی باشد، اما از سوی دیگر، نه تنها چهارچوب حقوقی مشخص و معینی جهت حاکمیت و بهره‌برداری از این نوع کار گروهی به نحو مطلوب پیش‌بینی نشده، بلکه در تعریف و پیامدهای این نوع آثار نیز ابهام و اشکالات قانونی زیادی در قوانین ملی وجود دارد. وجود چنین ابهامات، کلی‌گویی‌ها، نارسایی‌ها و تعارض‌ها در قوانین کشورها، خصوصاً مقررات نظام حقوقی ایران که درحوزه مالکیت فکری نرم‌افزار ضعیف تنظیم گردیده، موجب شده است که کارهای گروهی در شروع، ادامه، اتمام و استفاده از نرم‌افزار مشترک با چالش‌های جدی مواجه گردد. این چالش‌ها و ابهامات را می‌توان با توجه به مقررات ملی کشورها در قالب پرسش‌های زیر ترسیم کرد:

- آیا شرایط تحقق اثر «مشترک» در حقوق داخلی کشورها یکسان است؟
- آیا تفاوتی بین اثر مشترک با عناوین مشابه مانند "اثر جمعی" وجود دارد یا خیر؟ و اگر پاسخ به پرسش مزبور مثبت باشد، چه تفاوت‌هایی بین آن دو وجود دارد؟
- تعیین پدیدآورندگان نرم‌افزار مشترک و حقوق ناشی از آن، خصوصاً اگر پدیدآورندگان از چند کشور باشند، به چه صورت است؟

- نحوه مدیریت، تقسیم حقوق و تعیین میزان درصد مالکیت هر یک از مؤلفین به چه صورت است؟
- آیا استفاده، حق فروش و واگذاری لیسانس، تغییر یا بهره‌برداری از اثر مشترک محتاج کسب موافقت از همه مشارکت‌کنندگان است یا هر کدام از آن‌ها منفرداً این حق را مستقلاً دارا هستند؟ و اگر فروش و یا واگذاری اثر مشترک به صورت انفرادی مجاز باشد، وضع حساب و کتاب بین شرکاء به چه صورت خواهد بود؟
- درآمد حاصل از اثر به چه کسانی پرداخت و چگونه بین سازندگان نرم‌افزار توزیع خواهد شد؟
- مشارکت‌کنندگان چه بخشی از کار مشترک را انجام خواهند داد؟
- هزینه‌ها چگونه بین طرفین تقسیم می‌شود؟
- آیا در یک اثر مشترک تمامی پدیدآورندگانی که هر یک بخشی از اثر را بر عهده داشته‌اند، در صورت وقوع نقض، می‌توانند برای کل اثر اقامه‌ی دعوی نمایند؟
- از سوی دیگر، چنانچه مشارکت در ساخت نرم‌افزار جنبه بین‌المللی داشته باشد، این چالش‌ها می‌توانند تشدید و ادامه کار را به دلیل بروز اختلافات با وقفه جدی مواجه گردانند. با توجه به چالش‌هایی که ممکن است در نتیجه حاکمیت قوانین ملی در مورد کپی‌رایت خصوصاً آثار مشترک به وجود بیاید، به‌ویژه اگر در حاکمیت قانون، قوانین دو یا چند کشور مطرح گردند، برای رفع هرگونه چالش و اختلافات در مورد مالکیت کد رایانه‌ای چه باید کرد؟ دادگاه صالح به رسیدگی و قانون حاکم در صورت اختلاف به چه صورت باید باشد؟
- در نهایت، سناریوها و ادعاهای مختلفی در خصوص مشارکت در خلق اثر ممکن است مطرح گردند؛ مثلاً مشارکت در ارائه ایده‌ها و پیشنهادات، مشارکت در آزمایش نرم‌افزار، مشارکت در محتوای اصلی نرم‌افزار، مشارکت از طریق مصاحبه‌ها و اقدامات طرفین این پرسش را مطرح می‌کنند که آیا در موارد مذکور مشارکت در اثر تحقق می‌یابد یا خیر؟
- نگاهی گذرا به حق مؤلف در نرم‌افزار در نظام‌های حقوقی مختلف حاکی از آن است که از گذشته تا به حال پرسش‌های اساسی در خصوص موضوعات آفرینش‌های فکری مشترک، خصوصاً در مورد نرم‌افزار وجود داشته و پاسخ‌های مختلف به هر یک در حقیقت نشان‌دهنده

رویکردهای مختلف نسبت به مسائل مهم آن بوده است. بنابراین، اعمال قوانین ملی در خصوص مورد ممکن است نتواند انتظارات طرفین، یعنی برنامه‌نویسان، را برآورده نماید. در نهایت پرسش اساسی که در اینجا مطرح می‌گردد این است که آیا این چالش‌ها اجتناب‌ناپذیر هستند یا خیر؟

پرسش دیگر این است که اگر طرفین جهت جلوگیری از این چالش‌ها و اختلافات درصدد تنظیم موافقت‌نامه باشند، چه نکات کاربردی باید در موافقت‌نامه بگنجانند؟

برای رسیدن به اهداف این مقاله و پاسخ به پرسش‌های مطروحه به شرح بالا، این مقاله با نگاه تطبیقی به دو مبحث تقسیم شده است. در مبحث اول، ملاحظات کلیدی و پیچیدگی‌های تعیین پدیدآورندگان اثر مشترک و پیامدهای آن را در قوانین ملی بررسی و برای هرچه روشن‌تر شدن جایگاه اثر مشترک، مفهوم و ضوابط آن را با اثر جمعی مقایسه کرده‌ایم؛ چراکه اثر مشترک و اثر جمعی حقوق متفاوتی را برای پدیدآورندگان فراهم می‌کنند.

چنانچه خواهیم دید، پاسخ حقوق داخلی کشورها به پرسش‌های یادشده یا سکوت است و یا در بسیاری از موارد کلی‌گویی، ناقص و مبهم و چنانچه چنین موضوعاتی از قبل بین طرفین پیش‌بینی نشوند، ممکن است در همکاری دوستانه که برای یک شراکت موفق بسیار مهم هستند، مشکلات جدی ایجاد کنند. لذا در مبحث دوم، چالش‌ها و پیچیدگی‌های ناشی از پیامدهای حقوقی اثر مشترک و علل بروز متداول تعارضات بین طرفین و شیوه‌های قراردادی رفع آن‌ها را بحث کرده‌ایم.

۲. شناخت اثر مشترک

در این مبحث مفهوم و ضوابط اثر مشترک، اثر جمعی و مقایسه آن با اثر مشترک و پیامدهای حقوقی اثر مشترک را با نگاه تطبیقی مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۲-۱) مفهوم و ضوابط اثر مشترک

طبق "دکترین پدیدآورنده" اثر، برنامه‌نویسان مالک اصلی اثر مشترک محسوب می‌شوند^۱ (Goldstein & Hugenholtz, 2012: 245). قوانین ملی کشورها نیز عموماً پذیرفته‌اند هنگامی که دو یا چند نویسنده یک اثر واحد را با هدف ادغام مشارکت خود در بخش‌های جدایی‌ناپذیر یا وابسته به هم در یک مجموعه واحد ایجاد می‌کنند، مؤلفین و صاحبان اصلی اثر در نظر گرفته می‌شوند. ماده ۶ قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان سال ۱۳۴۸ در این خصوص تصریح می‌دارد:

«اثری که با همکاری دو یا چند پدیدآورنده به وجود آمده باشد و کار یکایک آنان جدا و متمایز نباشد، اثر مشترک نامیده می‌شود و حقوق ناشی از آن حق مشاع پدیدآورندگان است».^۲

ماده ۱۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۴ هیأت وزیران نیز مفاد ماده ۶ مذکور را در قالب الفاظ دیگری به شرح زیر تکرار می‌کند:

«... در صورتی که کار یکایک آنان جدا و متمایز نباشد، اثر مشترک نامیده می‌شود و حقوق ناشی از آن حق مشاع پدیدآورندگان است».

مقررات کپی‌رایت ایالات متحده اثر مشترک را چنین تعریف می‌کند:^۳

اثر مشترک "اثری است که توسط دو یا چند نویسنده با این هدف که مشارکت آن‌ها در بخش‌های تفکیک‌ناپذیر یا وابسته به هم در یک مجموعه واحد ادغام شوند".

1. See also: Bulayenko, Oleksandr and Quintais, João Pedro and Gervais, Daniel J. and Poort, Joost, 2022, 47; Fritz, Johannes, 2024; Lauren McFarlane, 2024; Harris, Matthew R., 1990, p. 661 and Devhaus, Intellectual Property Rights - Who owns the software?

۲. همین معنا در ماده ۱ قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای مصوب ۱۳۷۹/۱۰/۰۴ و ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۴ هیأت وزیران نیز دیده می‌شود.

3. Copyright Law of the United States and Related Laws Contained in Title 17 of the United States Code, December 2022.

طبق کد 17 U.S.C. § 201(a)، "نویسندگان یک اثر مشترک، مالکان مشترک کپی‌رایت در اثر هستند"؛ مگر اینکه طرفین توافق‌نامه‌ای داشته باشند که خلاف آن ذکر شده باشد (Belle Wong, 2023).

در انگلستان کد (۱) ۱۰ قانون کپی‌رایت طرح‌ها و اختراعات ۱۹۸۸، شامل مقررات ویژه‌ای برای آثار مشترک است که به عنوان آثاری که با همکاری دو یا چند "نویسنده" تولید شده‌اند، تعریف می‌شود که در آن سهم هر نویسنده از نویسنده یا نویسندگانی دیگر متمایز نیست. نکته قابل توجه در حقوق انگلستان این است که همکاری با در نظر گرفتن میزان مشارکت هر یک از طرفین که باید به یکدیگر مرتبط باشند، تعیین می‌شود. در این شرایط، طرفین معمولاً (البته نه همیشه) کپی‌رایت را با سهم مساوی دارا هستند (McFarlane, 2024).

بررسی حقوق کشورهای مختلف نشان می‌دهد که برای تحقق اثر مشترک در برنامه رایانه‌ای، مشارکت باید بیش از ابراز ایده صرف باشد. مشارکت باید شامل بیان ایده‌های اصلی به عنوان مجموعه‌ای از الگوریتم‌ها، دستورالعمل‌ها یا عباراتی باشند که به صورت کد رایانه‌ای بیان شوند. کمک‌های فنی، مشاوره‌ای، سازمانی یا مادی فرد را جزو مشارکت‌کنندگان در تولید نرم‌افزار قرار نمی‌دهد (Zuykov, 2020). صرف آموزش، راهنمایی، بازخورد و ارائه ایده‌ها، پیشنهادات و توصیه‌ها هر چقدر هم که ممکن است مفید باشند، بدون کمک به ساختار اثر واجد کپی‌رایت، این حق را به مشارکت‌کننده نمی‌دهد که به عنوان نویسنده مشترک در نظر گرفته شود (Stobbe, 2016: 41-42). عدم درک موضوعات فوق ممکن است منجر به اختلافات بین همکاران گردد.

به‌طور خلاصه، اکثر نظام‌های حقوقی از جمله ایران پذیرفته‌اند که برای تحقق اثر مشترک، وجود ارکان زیر لازم است:

- قصد مشترک طرفین برای تولید اثر مشترک؛
- انفکاک‌ناپذیری مشارکت‌ها (با استثناء فرانسه، کد L 113-3 مقررات کپی‌رایت)؛

4. See also: Dolmage v Erskine (2003), CPR (4th) 495 (Ont Sup Ct J); Kantel v Grant, [1933] Ex CR 84; Royal Doulton Tableware Ltd v Cassidy's Ltd (1984), 1 CPR (3d) 214 at 230 (FCTD).

- مشارکت‌های هر نویسنده باید قابل توجه باشد، اگرچه لازم نیست یکسان باشند: نیازی نیست که مشارکت‌ها از نظر «کمی و کیفی» معادل باشند، بلکه مشارکت‌ها باید در اجرای یک طرح مشترک وجود داشته باشد.

الزامات و ارکان تحقق اثر مشترک به شرح یادشده به نحو مطلوب در دعوای (بریتانیایی) «Julian Kogan v. Nicholas Martin and others»^۵ مطرح گردید. این پرونده مربوط به اختلاف فی‌مابین خانم کوگان و نیکلاس مارتین بر سر مشارکت در فیلم‌نامه‌ای بود که نیکلاس مارتین ادعای خانم کوگان مبنی بر مشارکت وی در فیلم‌نامه را رد می‌کرد. قاضی ال جی فلویید^۶ از ادعای خانم کوگان حمایت و درخواست استیناف را می‌پذیرد و تصمیم قاضی بدوی را کنار گذاشته و دستور دادرسی مجدد را صادر می‌کند. فلویید با توجه به کد (۱) ۱۰ و حقایق پرونده، الزامات کلیدی اثر مشترک را بیان می‌کند که برخی از نکات کلیدی آن به شرح زیر است:

- اثر مشترک اثری است که افراد متعهد می‌شوند با طرحی مشترک و با همکاری و مشارکت لازم، آن را خلق نمایند.

- اثر مشتق، اثری که در آن یکی از نویسندگان احتمالی فقط اصلاحات ویراستاری انجام می‌دهد، عبارات یا ایده‌های ویژه یا نقدی را ارائه می‌کند و همکاری گسترده‌تری را انجام نمی‌دهد؛ اثر مشترک تلقی نمی‌گردد.

- در تعیین اینکه آیا همکاری برای خلق یک اثر، موجود است یا خیر، هرگز کافی نیست که این پرسش «چه کسی نوشته است؟» مطرح شود؛ بلکه پدیدآورندگان می‌توانند برای خلق یک اثر به روش‌های مختلف همکاری کنند.

- پدیدآورندگان باید به میزان قابل توجهی از مهارت‌هایی را که در خلق اثر انجام شده است، سهمیم شده باشند. باید سطحی از خلاقیت فکری معتبر وجود داشته باشد (تحقق عنصر اصالت).

5. [2019] EWCA Civ 1645.

6. LJ Floyd

- سهم پدیدآورنده مشترک فرضی نباید مجزا و متمایز باشد.
- برای احراز قصد مشترک لازم نیست صرفاً از معیار ذهنی استفاده کرد، بلکه می‌توان معیار عینی را نیز مدنظر قرار داد.
- الزامی نیست که میزان مشارکت پدیدآورندگان برابر باشد، اما می‌تواند منعکس‌کننده مقادیر نسبی مشارکت آن‌ها باشد.
دعوی مذکور نشان می‌دهد در صورتی که توافق کتبی از قبل موجود نباشد، که در این دعوا نیز موجود نبود، احراز اثر مشترک چقدر دشوار خواهد شد. در این پرونده، قاضی به شدت از هر دو طرف به دلیل شواهد غیرمفید و به نوعی فقدان قرارداد، انتقاد می‌کند (Byrd, 2021). اگرچه همیشه عملی نیست، اما برای کسانی که در یک پروژه همکاری می‌کنند، توصیه می‌شود که اهداف خود را در مورد مالکیت از همان ابتدا، ترجیحاً در یک قرارداد کتبی، بیان کنند.

۲-۲) مفهوم اثر جمعی و مقایسه آن با اثر مشترک

اثر جمعی نیز مانند اثر مشترک حاصل همکاری چندین نفر است. اینکه مقررات کپی‌رایت چگونه بر اثری که حاصل همکاری چندین نفر است اعمال می‌شود، بستگی به این امر دارد که اثر در کدام دسته از طبقه‌بندی قانون (اثر مشترک یا اثر جمعی) قرار گرفته باشد. هیچ تعریف استاندارد از اصطلاحات "اثر مشترک" و "اثر جمعی" وجود ندارد و هر کشوری دارای قوانین خاص خود در خصوص موضوعات یادشده است (Angelopoulos, 2012: 4). می‌توان بیان کرد که اثر جمعی، مجموعه‌ای از چندین اثر زیر یک چتر واحد است. هر اثری به تنهایی واجد کپی‌رایت است اما در قالب خاصی به بخشی از یک مجموعه تبدیل می‌شود^۷ (Farkas Brian, 2023). مصادیق اثر جمعی عبارت است از: دایره‌المعارف، فرهنگ

7. See also: DIRECTIVE 2009/24/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version); U.S. Copyright Office, Copyright Basics, Washington, 2021: <https://www.copyright.gov/circs/circ01.pdf>

لغات و اصطلاحات، سالنامه، روزنامه، نشریه ادواری، مجله، فصلنامه، گلچین ادبی و به طور کلی هر اثری است که در قسمت‌های مجزا توسط نویسندگان مختلف نوشته شده باشد یا اینکه در آن، آثار یا بخش‌هایی از آثار نویسندگان مختلف در یک مجموعه گنجانده شود (Angelopoulos, 2012: 7). اغلب بازی‌های رایانه‌ای متشکل از کد، آثار گرافیکی و آثار موسیقی هستند که از ترکیب آن‌ها با یکدیگر اثر جمعی را به وجود می‌آورند. در این وضعیت، هر نویسنده یا مؤلف (برنامه‌نویس، گرافیست، آهنگ‌ساز) به طور مستقل واجد کپی‌رایت اثر خود بوده و کنترل آن را خواهد داشت (Copyright Guide, 2022).

برای ایجاد یک اثر جمعی، ویرایشگر یا ناشر باید از صاحبان کپی‌رایت آثار اجازه بگیرد. آفرینش اثر جمعی به عنوان یک مجموعه و قرار دادن آن به شکل نهایی، ممکن است در نتیجه اعمال بازیابی، ویرایش، گردآوری، سازماندهی آثار و تلاش‌های مشابه دیگر محقق گردد. صرف جمع‌آوری و ارائه واقعیتهایی مانند داده‌های آماری کافی نیست (Bruguere, 2017).

گردآورنده یا نویسنده اثر جمعی، دارای کپی‌رایت در عباراتی است که او مشارکت کرده است که در درجه اول انتخاب و ترتیب مشارکت‌های جداگانه است، اما ممکن است شامل مواردی مانند پیشگفتار و غیره نیز باشد که خود ایجاد کرده است (Barrett, 2012).

فرض بر این است که صاحب کپی‌رایت اثر جمعی امتیاز بازتولید و توزیع هرگونه تجدیدنظر در آن اثر جمعی و هر اثر جمعی بعدی در همان مجموعه را به دست می‌آورد، اما نمی‌تواند تک اثر هر یک از مشارکت‌کنندگان را از اثر جمعی برای تکثیر یا فروش استفاده نماید^۸ (Goldstein & Hugenholtz, 2012: 252). حقوق مشارکت‌کنندگان به طور پیش‌فرض در مالکیت نویسندگان باقی می‌ماند، اما ممکن است این حقوق به طور قراردادی به صاحب اثر جمعی واگذار شود (Bruguere, 2017).

با توجه به مراتب بالا، عموماً می‌توان تفاوت‌های زیر را بین آثار مشترک و آثار جمعی قائل

8. See also: Bruguere, Jean-Michel, Op. Cit; Farkas, Brian, Op. Cit; U.S. 1976 Copyright Act §201(c).

شد:

- در یک اثر مشترک، دو یا چند نویسنده در تولید یک اثر واحد و معمولاً غیرقابل انفکاک با یکدیگر همکاری می‌کنند. در مقابل، دو یا چند اثر مجزا در اثر جمعی ترکیب می‌شوند تا یک مجموعه را تشکیل دهند.

- مشارکت‌کننده یک اثر مشترک معمولاً از حمایت کپی‌رایت بسیار گسترده‌تری نسبت به مشارکت‌کننده در یک اثر جمعی برخوردار است؛ اولی نفع مالکیتی در کل اثر دارد، در حالی که دومی فقط منافع مالکیتی در سهم خود از کل اثر را حفظ خواهد کرد (Farkas Brian, 2023). علاوه بر این، عموماً حقوق اثر مشترک به طور مساوی در اختیار هر یک از پدیدآورندگان قرار می‌گیرد. اثر مشترک به هر پدیدآورنده سهم مساوی از درآمد حاصل از اثر می‌دهد و هر کدام باید در مورد نحوه استفاده از اثر به توافق برسند. البته در بعضی از کشورها مانند نظام کپی‌رایت ایالات متحده آمریکا، هر پدیدآورنده مشترک می‌تواند واجد شرایط استفاده از هر یک از حقوق انحصاری اثر مشترک باشد، با این حال برای هر گونه سودی که به دست آورده است باید به حساب پدیدآورندگان مشترک خود بپردازد.^۹

تفاوت دیگر این دو مقوله حقوقی، مدت زمان حمایت از اثر است. دستورالعمل EC/۱۱۶/۲۰۰۶ پارلمان و شورای اروپا در ۱۲ دسامبر ۲۰۰۶ در مورد مدت حمایت از کپی‌رایت و برخی حقوق مرتبط، بین آثار جمعی و آثار مشترک بدون تعریف این دو دسته، تفاوت قائل است: در حالی که مدت حمایت از آثار جمعی ۷۰ سال پس از قرار گرفتن آن در دسترس عموم است، در مورد آثار مشترک این مدت از فوت آخرین پدیدآورنده بازمانده محاسبه می‌شود (Lattacher, 2021: 61).

فایده تشخیص و تمییز اثر مشترک با اثر جمعی در این است که احکام حاکم بر آن‌ها یکسان نیست و طراحان موافقت‌نامه پدیدآورندگان باید با توجه به ماهیت اثر، توافق‌نامه را

9. See, e.g., *Richmond v. Weiner*, 353 F.2d 41, 46 (9th Cir. 1965), cert. denied, 384 U.S. 928; reh' g denied, 384 U.S. 994 (1966). See generally Goldstein 1996, §4.2.2.

طراحی نمایند. این تفاوت خودش را بیشتر در پروژه‌های نرم‌افزار منبع‌باز^{۱۰} نشان می‌دهد. فرض کنیم شخص (الف) برنامه‌نویس اصلی یک پروژه نرم‌افزار منبع‌باز است و شخص (ب) درخواست مشارکت در پروژه را از (الف) می‌کند. اگر (الف) تقاضای مشارکت وی را قبول کند، در صورت فقدان هرگونه توافق مبنی بر واگذاری کپی‌رایت مشارکت‌کننده (ب) به (الف)، وضعیت کپی‌رایت پروژه چگونه خواهد بود؟ در اینجا حقوق پدیدآورنده اصلی چیست؟ حقوق مشارکت‌کننده چیست؟ آیا مشارکت (ب) برای کل نرم‌افزار است یا فقط برای فایل‌هایی است که مشارکت‌کننده تغییر داده یا اضافه کرده است؟

طبق فرمول کلی به شرحی که گذشت، اگر مشارکت از کل نرم‌افزار متمایز و جدا نباشد، اثر مشترک است با احکام خاص خود؛ مگر اینکه مشارکت در حد یک افزونه^{۱۱} یا یک درایور^{۱۲} باشد. اگر مشارکت از کل نرم‌افزار متمایز باشد، می‌تواند اثر جمعی تلقی شود. بعضی از نویسندگان پذیرش اثر مشترک با آگاهی از نقاط ضعف آن در پروژه‌های نرم‌افزار منبع‌باز را مطرح می‌نمایند. دکترین مخالف براین باور است که هر مشارکت‌کننده در یک پروژه نرم‌افزاری رایگان و منبع‌باز دارای کپی‌رایت در مشارکت افزایشی خود در پروژه است و به تنهایی مالک آن است، اما اعتقاد بر این است که باید از نتیجه‌گیری قانونی مبنی بر اینکه کد پروژه مشترکاً تألیف شده است و بنابراین مالکیت مشترک دارد، اجتناب کرد؛ حتی اگر مفهوم حقوقی اثر مشترک به شدت با ساختار اجتماعی نرم‌افزار آزاد سازگار باشد. این دیدگاه بر این باور استوار است که اعمال مقررات کپی‌رایت موجود با به کارگیری مقررات اثر مشترک، عملکرد موردنظر مجوز نرم‌افزار

10. Open source

۱۱. افزونه یا پلاگین‌ها نوعی نرم‌افزار (کدهای کمکی) کوچک و کاربردی هستند که با فراهم آوردن امکانات جانبی، ویژگی‌های برنامه اصلی را تکمیل می‌کنند.

Britannica, Jonathan Sterne, plug-in software.
<https://www.britannica.com/technology/software>

۱۲. درایور نرم‌افزار رابط بین سخت‌افزارها و سیستم عامل است که نحوه کنترل و کارکرد و مدیریت قطعات سخت‌افزاری رایانه را در اختیار سیستم عامل قرار می‌دهد.

Britannica, Erik Gregersen, Driver.
<https://www.britannica.com/technology/driver-computer-program>

آزاد را تضعیف می‌کند و در نتیجه از اهداف جنبش نرم‌افزار آزاد پشتیبانی نمی‌کند، Chestek (2017: 44-45). در این گونه موارد، تعیین حقوق طرفین در قرارداد می‌تواند از اختلافات در آینده مبنی بر اینکه مشارکت جمعی بوده و یا مشترک، جلوگیری کرد.

۳-۲) پیامدهای حقوقی اثر مشترک

اگرچه ساختار حقوق در آثار مشترک ممکن است در برخی شرایط در نظام‌های حقوقی کمی متفاوت باشد، اما برخی از پیامدهای مورد توقع از اثر مشترک، یعنی حقوق و مسئولیت‌های پدیدآورندگان که در ذهن حقوقدانان نقش می‌بندد، عموماً به شرح زیر است:

- حق به رسمیت شناخته شدن به عنوان پدیدآورنده اثر مشترک؛ بدین معنا است که هر مشارکت‌کننده این حق را دارد که نام و سهم خود را در اثر و در هر نشریه داشته باشد. این امر همچنین به این معنی است که هر نویسنده مشترک حق دارد از هرگونه تغییر یا اصلاح غیرمجاز در اثر که بر شهرت یا یکپارچگی آن‌ها تأثیر بگذارد، جلوگیری کند. برای مثال، اگر یکی از نویسندگان با نسخه نهایی یک نرم‌افزار مخالف باشد، می‌تواند درخواست حذف نام خود را داشته یا با اضافه کردن یک یادداشت، مخالفت خود را اعلام کند.

- آفرینش اثر مشترک به ویژه در مورد مالکیت کپی‌رایت و توانایی بهره‌برداری و اعطای مجوز اثر، بسیار واجد اهمیت است. پدیدآورندگان مشترک معمولاً حقوق مالکیت یکسانی را در اثر به اشتراک می‌گذارند؛ مگر اینکه توافق دیگری شده باشد. این بدان معنا است که آن‌ها در نحوه استفاده، تکثیر، توزیع، صدور مجوز و درآمدزایی اثر حقوق یکسانی دارند و به صورت جمعی و با رضایت همه نویسندگان اتخاذ تصمیم می‌نمایند (McChrystal, 2024). بنابراین، توجه به این نکته حائز اهمیت است که نویسندگان مشترک عموماً نمی‌توانند بدون رضایت سایر نویسندگان مشترک و به طور مستقل، مجوز یا انتقال سهم خود از کپی‌رایت را داشته باشند (به استثناء حقوق آمریکا). هر نویسنده مشترک باید به خواسته‌ها و علایق سایر نویسندگان احترام بگذارد و قبل از استفاده از اثر برای هر هدفی مانند انتشار، صدور مجوز یا فروش اثر اجازه بگیرد. این امر همچنین به این معنی است که هر نویسنده مشترک باید منافع و

سود حاصل از اثر را با سایر نویسندگان مشترک تقسیم کند، مگر اینکه توافق قبلی بر خلاف آن وجود داشته باشد. به عنوان مثال، اگر یک پدیدآورنده بخواهد کتابی را بر اساس یک پروژه نرم‌افزاری مشترک منتشر کند، باید رضایت سایر نویسندگان را جلب نماید.

- هر نویسنده مشترک حق دارد حقوق و منافع خود را در اثر اعمال کند و در برابر هرگونه ادعا یا ادعای مرتبط با اثر یا نقض اثر از خود دفاع کند. این امر همچنین به این معنی است که هر نویسنده مشترک ممکن است متضامناً مسئول هرگونه خسارت یا زیان ناشی از اثر یا اقدامات سایر نویسندگان شود. به عنوان مثال، اگر یک برنامه‌نویس مشترک بدون اجازه از کدهای شخص ثالث استفاده و کپی‌رایت وی را نقض کند، ممکن است تحت تعقیب قانونی قرار گیرد و سایر نویسندگان نیز ممکن است مسئول تلقی شوند (McChrystal, 2024).

اگرچه عموماً ساختار حقوق در آثار مشترک به شرح مذکور ممکن است در برخی شرایط نتایج عادلانه‌ای ایجاد کند، اما معایبی هم دارد که ممکن است موانعی را برای بهره‌برداری از اثر ایجاد نماید: با چندین پدیدآورنده مشترک، ممکن است برای یک خریدار بالقوه مذاکره در مورد اخذ مجوز انحصاری دشوار و گاهی غیرممکن باشد. این امر ممکن است با منافع عمومی در دسترسی به آثار دارای کپی‌رایت نیز در تضاد باشد (Harris, 1990: 691). به عنوان مثال، برنامه رایانه‌ای را در نظر بگیرید که توسط چند تن نوشته شده است؛ فرض کنیم این برنامه موفقیت‌آمیز باشد و شخصی بخواهد مجوز انحصاری آن را به دست آورد، اما هر یک از پدیدآورندگان ممکن است از اعطای چنین مجوزی جلوگیری کنند. با افزایش تعداد پدیدآورندگان همکار در یک اثر، وسعت این مشکل نیز افزایش می‌یابد. بررسی حقوق داخلی کشورها نشان می‌دهد که این نوع معایب و چالش‌ها به اشکال مختلفی موجود است و مشکلات زمانی تشدید می‌شوند که نویسندگان برنامه رایانه‌ای از کشورهای مختلف باشند و قانون حاکم بر روابط طرفین خواسته‌های آنان را تأمین ننماید. در این گونه موارد ممکن است بعضی از برنامه‌نویسان از انجام کار مشترک امتناع ورزند و این امر مساوی خواهد بود با رکود پژوهش‌های نرم‌افزاری در سطح بین‌المللی.

۳. تحلیل حقوقی چالش‌های ناشی از پیامدهای مالکیت کپی‌رایت اثر مشترک و شیوه‌های قراردادی رفع آن‌ها

در این مبحث، تحلیل حقوقی چالش‌های ناشی از پیامدهای مالکیت کپی‌رایت در اثر مشترک، شیوه‌های قراردادی رفع این چالش‌ها و نحوه تنظیم توافق‌نامه اثر مشترک مورد توجه قرار گرفته است.

۱-۳) تحلیل حقوقی چالش‌های ناشی از پیامدهای مالکیت کپی‌رایت اثر مشترک
پیامدهای حقوقی اثر مشترک در کشورهای مختلف ممکن است یکسان نباشد؛ مثلاً در مورد تغییر یا بهره‌برداری از اثر مشترک، قوانین در اکثر کشورها عموماً پدیدآورنده یا جانشین او را از تغییر یا بهره‌برداری از اثر مشترک بدون رضایت سایر شرکای همکار منع می‌کنند و در بسیاری از کشورهای دیگر، سایر مشارکت‌کنندگان نمی‌توانند رضایت خود را برای بهره‌برداری پیشنهادی دریغ کنند؛ مگر اینکه از روی حسن نیت و دلایل موجه باشد (Goldstein & Hugenholtz, 2012: 250). طبق کد L113-3 مقررات کپی‌رایت فرانسه، اثر مشترک در مالکیت مشترک پدیدآورندگان قرار می‌گیرد و در انتقال یا اعطای مجوز استفاده از حقوق، موافقت همه آن‌ها لازم است.

پدیدآورندگان مشترک حقوق خود را با توافق مشترک اعمال خواهند کرد و در صورت عدم توافق، دادگاه‌های مدنی تصمیم خواهند گرفت.
قسمت دوم کد L113-3 مقرر می‌دارد:

«در مواردی که مشارکت هر یک از نویسندگان مشترک از نوع متفاوتی باشد، در صورتی که طور دیگری توافق نشده باشد، هر یک می‌تواند به طور مستقل از مشارکت شخصی خود بهره‌برداری کند، بدون اینکه به بهره‌برداری از اثر مشترک لطمه بزند».

همان‌طور که ملاحظه می‌گردد، قسمت دوم کد ۱۱۳-۳ قانون فرانسه مشارکت هر یک از نویسندگان مشترک را با توجه به شرایط مقرر مذکور، به عنوان آثار جداگانه توصیف می‌کند که به موجب آن اخذ رضایت از دیگری برای بهره‌برداری از مشارکت فردی خود را لازم نمی‌-

دارد. حقوق فرانسه، برخلاف حقوق ایران، آلمان و آمریکا، صرف همکاری در ایجاد اثر را برای مشارکت کافی دانسته است و این شرط که کار هر یک از پدیدآورندگان "غیرقابل - تفکیک" باشد را مقرر نکرده است. بنابراین، فرانسه استثناء مهمی از این قاعده برای آثار مشترک، مانند درام‌های موسیقی که در آن مشارکت‌های فردی واجد دسته‌ها یا طبقات متمایز هستند مانند لیبرتو^{۱۳} (اشعار اپرا) و موسیقی، ایجاد کرده است. در این موارد، هر مشارکت‌کننده می‌تواند در صورت عدم توافق بر خلاف آن، از مشارکت خود بدون رضایت همکارانش بهره‌برداری کند؛ البته تا زمانی که این فعالیت‌ها در بهره‌برداری از کار مشترک تداخل ایجاد نکند (Goldstein & Hugenholtz, 2012: 250).

در آلمان و به تبع آن ژاپن^{۱۴}، بهره‌برداری از آثار مشترک تنها با تصمیم واحد همه نویسندگان مشترک امکان پذیر است (Kamina, 2016: 61; Lattacher, 2021: 61). کد 8(2) مقررات کپی‌رایت آلمان در این زمینه چنین تصریح می‌دارد:

«حق انتشار و بهره‌برداری از اثر، مشترکاً متعلق به پدیدآورندگان مشترک است. تغییر در اثر فقط با رضایت نویسندگان مشترک مجاز است. با این حال، یک پدیدآورنده مشترک نمی‌تواند بدون دلیل رضایت خود را برای انتشار، بهره‌برداری یا تغییر اثر رد کند»^{۱۵}.

قانون‌گذار ایران صرف‌نظر از مواد قانونی مربوط که بحث شد، هیچ حکم خاص دیگری را در رابطه با اثر مشترک مطرح نمی‌کند و نظر به شمول قواعد مال مشاع را در این مورد دارد؛ یعنی شراکت دو یا چند مؤلف در ایجاد اثر مشترک را جزو دارایی‌های مشاع فکری تلقی و آن را مشمول مقررات حق مشاع در قوانین مدنی ایران کرده است. حقوق مادی و معنوی ناشی از اثر مشترک، حق مشاع پدیدآورندگان است. مقررات اشاعات نیز در قانون مدنی در مواد ۵۷۱ به بعد آمده است. طبق مقررات مالکیت مشاع و با استناد به ماده ۵۸۱ قانون مدنی، هیچ یک از شرکای اثر مشترک نمی‌تواند در اثر مشترک بدون اذن سایر شرکاء تصرف و مورد بهره-

13. Libretto

14. Japan Copyright Act, Article 65 (2).

15. See also: Japan Copyright Act, Article 65 (3).

برداری قرار دهد؛ اما این امر به معنای تصرفات حقوقی از جمله انتقال مالکیت نمی‌گردد. به استناد ماده ۵۸۳ قانون مدنی، هر یک از شرکاء می‌تواند بدون رضایت شرکای دیگر، سهم خود را جزئاً یا کلاً به شخص ثالثی منتقل کند؛ چراکه واگذاری سهم مالکیت شریک در اثر مشترک به معنای تصرف مادی قلمداد نمی‌گردد. اما، انتفاع و بهره‌برداری از اثر مشترک منوط به کسب اجازه از همه شرکاء است.

باید توجه داشته باشیم که مالکیت مشاع در زمینه حقوق مالکیت فکری می‌تواند مشکلات و محدودیت‌های زیادی را برای طرفین به وجود آورد؛ چراکه اساساً مقررات مالکیت مشاع نمی‌تواند آثار و تبعات مدّ نظر مؤلفین را برآورده نماید. اساساً، جنس و ماهیت مقررات مدنی را نمی‌توان با موضوعات حقوق مالکیت فکری که از جنس و ماهیت دیگری هستند یکی دانست. نباید فلسفه قانون‌گذاری در حوزه حقوق مالکیت فکری را با فلسفه قانون‌گذاری در حوزه حقوق مدنی یکسان تلقی کرد. بنابراین، اعمال مقررات قانون مدنی در قالب دارایی‌های مشاع فکری می‌تواند در پاره‌ای از مواقع، هرگونه تصمیم در مورد کپی‌رایت را با چالش‌هایی از جمله تغییر اثر، نحوه تصرف و انتفاع از اثر، اعطای لیسانس، حقوق و تکالیف شرکاء مواجه کند.

دستورالعمل اتحادیه اروپا^{۱۶}، نظام حقوقی فرانسه، آلمان و اکثر نظام‌های حقوقی، حقوق ناشی از اثر مشترک را حق مشترک پدیدآورندگان تلقی می‌کنند. در نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا نیز طبق کد 17 U.S.C. § 201(a): «نویسندگان یک اثر مشترک، مالکان مشترک کپی-رایت در اثر هستند»، اما هر نویسنده یک حق تقسیم‌ناپذیر برای بهره‌برداری از اثر دارد. برخلاف دستورالعمل اتحادیه اروپا، فرانسه، آلمان، در مقررات کپی‌رایت ایالات متحده آمریکا هر یک از مشارکت‌کنندگان مستقلاً از کلیه حقوق انحصاری که معمولاً به یک صاحب کپی‌رایت تعلق می‌گیرد، برخوردار خواهد بود. این امر در حالی است که در فرانسه، کانادا^{۱۷} (Limpert,

۱۶. طبق بند ۲ ماده ۲ دستورالعمل اتحادیه اروپا، اگر چند نفر در ایجاد یک برنامه شرکت کنند، اثر مشترک محسوب شده و حقوق انحصاری مشترکاً توسط این افراد حفظ می‌شود.

DIRECTIVE 2009/24/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version).

17. See also: Cescinsky v George Routledge & Sons, Limited, [1916] 2 KB 325.

(ch 9.8: 2005 و سایر کشورها، مثلاً برای اعطای مجوز غیرانحصاری، رضایت همه صاحبان کپی‌رایت در یک برنامه نرم‌افزاری لازم است. در حقیقت، ایالات متحده برجسته‌ترین استثناء از این قاعده مبنی بر اینکه برای بهره‌برداری از یک اثر مشترک، رضایت متفق‌القول بین مالکان مشترک را الزامی می‌کند، است. هر مؤلف این حق را دارد که مجوزهای غیر انحصاری را بدون رضایت سایر نویسندگان مشترک، اعطا کند.^{۱۸} اما مجوزهای انحصاری تنها با رضایت صریح و کتبی همه نویسندگان مشترک ممکن است اعطاء شود: PATRY, 1986: (117). هر مؤلف می‌تواند بدون اینکه مسئولیتی متوجه وی گردد اثر را کپی، اجرا و نمایش دهد (Farkas Brian, 2023).

علاوه بر این، از آنجایی که هر یک از مالکان سهم تقسیم‌ناپذیری در کل اثر دارد، می‌تواند بدون رضایت مالک دیگر، مجوز بهره‌برداری را حتی از عناصری که خودش خلق نکرده است، صادر کند. برای مثال، غزل‌نویس می‌تواند به شخص ثالث مجوز دهد تا به تنهایی عناصر موسیقی یک آهنگ را ضبط و اجرا کند (Goldstein & Hugenholtz, 2012: 251).

هر پدیدآورنده می‌تواند اثر را برای اهداف مدّ نظر خودش به‌روز کند. به همین ترتیب، می‌تواند حقوق و تمام منافع مالکیت خود در اثر مشترک را به شخص ثالث واگذار یا انتقال دهد (Nimmer & Nimmer, 1978: § 6.14; Harris, 1990: 691). با این حال، هر یک از پدیدآورندگان باید برای هرگونه سودی که از بهره‌برداری از اثر به دست می‌آید، به همه نویسندگان دیگر حساب پس دهد.^{۱۹} چنین منافع عمومی عموماً به‌طور مساوی بین نویسندگان مشترک تقسیم می‌شود.^{۲۰} (Harris, 1990: 691). البته پدیدآورندگان مشترک نیازی به مشارکت مساوی ندارند؛ بنابراین، اگر دو برنامه‌نویس برای نوشتن یک برنامه رایانه‌ای با

18. See *Pye v. Mitchell*, 574 F.2d 476, 480 (9th Cir. 1978); *Meltzer v. Zoller*, 520 F. Supp. 847, 857 n.23 (D.N.J. 1981).

19. See, e.g., *Richmond v. Weiner*, 353 F.2d 41, 46 (9th Cir. 1965), cert. denied, 384 U.S. 928, reh'g denied, 384 U.S. 994 (1966). See generally Goldstein 1996, §4.2.2

20. See also *Oddo v. Ries*, 743 F.2d 630, 633 (9th Cir. 1984); *Donna v. Dodd, Mead & Co.*, 374 F. Supp. 429, 430-31 (S.D.N.Y. 1974).

یکدیگر همکاری کنند، هر برنامه‌نویس دارای ۵۰٪ سود تقسیم‌نشده در برنامه است، حتی اگر یکی ۹۰٪ از کد را بنویسد و دیگری فقط ۱۰٪. این امر یکی از قوانین به اصطلاح پیش‌فرض مقررات کپی‌رایت ایالات متحده است که در صورت عدم وجود قرارداد یا رابطه حقوقی دیگر (به عنوان مثال، قرارداد استخدامی) اعمال می‌شود (Scott, 2010). اداره کپی‌رایت ایالات متحده نیز صاحبان مشترک کپی‌رایت را دارای حق مساوی برای ثبت و اجرای آن می‌داند (Farkas Brian, 2023). گرچه در بسیاری از موارد سهم معادل برای پدیدآورندگان مشکل‌ساز نیست،^{۲۱} اما در پاره‌ای از موارد دیگر ممکن است نتایج غیرعادی تولید کند. برای مثال، اگر یکی از مشارکت‌کنندگان یک قسمت مهم برنامه رایانه‌ای را با صرف وقت طولانی بنویسد، در حالی که مشارکت‌کننده دیگر بقیه برنامه را در مدت کوتاه با مشقت کمتری بنویسد، انصاف، اقتضای چیزی غیر از تقسیم یکنواخت درآمد حاصل از فروش را پیشنهاد می‌کند. از سوی دیگر، تشخیص اینکه مشارکت یکی از پدیدآورندگان بنابر ادعای وی به میزان قابل توجهی بر محبوبیت اثر حاصل افزوده است، دشوار است.

لازم به ذکر است که مالکیت مشترک اثر در نظام حقوقی آمریکا می‌تواند وضعیت چالش‌برانگیز دیگری را نیز ایجاد کند؛ زیرا هر صاحب حق، آزادانه این امکان را دارد که مستقل از ترجیحات و بدون رضایت سایر مالکان از کپی‌رایت خود در اثر به هر روشی که اراده می‌کند، استفاده نماید.

۲-۳) شیوه‌های قراردادی رفع چالش‌های ناشی از پیامدهای حقوقی اثر مشترک

اثر مشترک مستلزم احترام و شناخت متقابل حقوق پدیدآورندگان همکار است. با چنین دیدگاهی، اثر مشترک می‌تواند مزایا و فرصت‌های زیادی را برای پروژه‌های مشترک نرم-افزاری ارائه دهد؛ مانند تسهیل اشتراک منابع و تخصص، افزایش کیفیت و تنوع اثر، پرورش

21. Edward B. Marks Music Corp. v. Jerry Vogel Music Co., 140 F.2d 266 (2d Cir. 1944).

- اختلاف نظر، سود حاصل از آهنگی بود که توسط دو نویسنده ایجاد شده بود: یکی موسیقی را نوشته بود و دیگری متن ترانه را.

نوآوری و خلاقیت، افزایش تأثیر اثر و غیره (McChrystal, 2024). با این حال، اثر مشترک می‌تواند به دلایل تفاوت در انتظارات، تضاد منافع، اختلاف بر سر مالکیت و حقوق، اختلاف در میزان مشارکت و منافع و سلیقه مشارکت‌کنندگان، اختلاف بر سر انتساب اثر، نحوه مدیریت و کنترل، ابهامات در مورد نقش‌ها، مسئولیت‌ها و حقوق هر یک از طرفین و غیره چالش‌های مهمی را در حقوق پدیدآورندگان ایجاد نماید. موارد مذکور ممکن است منجر به اختلاف‌نظر، سوءتفاهم، نقض کپی‌رایت و سرقت ادبی یا سوءاستفاده از حقوق مالکیت فکری نویسندگان و رنجش در بین نویسندگان مشترک شود:

طرفین در تهیه یک نرم‌افزار رایانه‌ای با هم همکاری می‌کنند؛ دو خریدار برای خرید این نرم‌افزار پیشنهاد می‌هند. مؤلفین این نرم‌افزار در مورد اینکه آن را به کدام یک و به چه قیمتی بفروشند اختلاف‌نظر دارند. یکی از پدیدآورندگان بیشتر از همکار خود در امر کدنویسی کار کرده است؛ بنابراین، ممکن است سهم مالی یا شخصی انحصاری یا ممتاز اثر را ادعا کند؛ در حالی که دیگری ممکن است دیدگاهی متناقض یا مخالف داشته باشد. به علاوه، نامبرده می‌خواهد نامش در تیتراژ، قبل از همکاران دیگر نمایش داده شود. از طرف دیگر، ممکن است یکی از پدیدآورندگان بخواهد بدون رضایت یا تأیید سایر نویسندگان از اثر استفاده کند، به اشتراک بگذارد یا آن را اصلاح کند. در صورت فقدان یک توافق‌نامه مشترک، اختلاف‌نظر در مورد این مسائل ممکن است به دادگاه ختم شود. علاوه بر این، به دلیل وجود مشکلات، هر خریداری که به اثر مشترک مذکور علاقه‌مند است ممکن است تا زمانی که مسائل حقوقی حل و فصل نشود، عقب‌نشینی کند. قوانین ملی کپی‌رایت در مورد اثر مشترک، قوانین پیش‌فرض هستند؛ یعنی در صورتی اعمال می‌شوند که توافقی در مورد کپی‌رایت در خصوص اثر مشترک پدیدآورندگان وجود نداشته باشد (Belle Wong, 2023) و ممکن است خواسته‌های مشارکت‌کنندگان را تأمین نکنند؛ خصوصاً وقتی که برنامه‌نویسان از کشورهای مختلف باشند. قوانین کشورهای مختلف ممکن است استانداردها و تعاریف متفاوتی برای آنچه که اثر مشترک و پیامدهای آن را تشکیل می‌دهد داشته باشند. تعیین و تشخیص اثر مشترک و آثار آن می‌تواند بسته به حوزه قضایی و شرایط خاص، متفاوت باشند و مقررات یک کشور

مطلوب‌نظر پدیدآورندگان نباشد. تعیین قانون حاکم و به واسطه آن تشخیص مؤلف یا مؤلفین نرم‌افزار، خصوصاً اگر مؤلفین مشترک از چند کشور باشند، و تعیین دادگاه صالح برای رسیدگی، چالش‌های بالقوه در زمینه اثر مشترک خصوصاً در سطح بین‌المللی هستند.

برای رفع این مشکلات و جلوگیری از اختلاف در مورد مالکیت کد که به‌صورت مشترک تولید خواهد شد، ایمن‌ترین و مؤثرترین راه تهیه یک قرارداد دقیق است که به طور خاص حقوق مالکیت مؤلفین و نحوه اشتراک آن‌ها در مالکیت و کنترل اثر را مشخص کند. این امر می‌تواند پیامدهای قابل توجهی برای حقوق و مسئولیت‌های هر پدیدآورنده داشته باشد. اهمیت این امر در مورد نرم‌افزارهایی که مؤلفین آن‌ها از کشورهای مختلف هستند دو چندان می‌شود. با توجه به چالش‌ها و اختلافاتی که ممکن است در نتیجه حاکمیت قوانین ملی در مورد کپی‌رایت خصوصاً در آثار مشترک به وجود آید، به ویژه اگر در حاکمیت قانون، قوانین دو یا چند کشور مطرح گردند؛ برای رفع هرگونه چالش و اختلافات، باید درصدد تنظیم توافق‌نامه باشیم. این توافق‌نامه طرفین را تشویق می‌کند که در مورد مالکیت اثر خود تصمیم بگیرند و چالش‌ها و اختلافات احتمالی را قبل از بروز آن‌ها حل کنند. همان‌طور که دیدیم، عموماً در نظام‌های حقوقی (به استثناء ایالات متحده آمریکا) صدور مجوز بهره‌برداری از یک اثر مشترک مستلزم کسب اجازه از همه برنامه‌نویسان است. بنابراین، منطقی است که قراردادی در مورد نحوه بهره‌برداری از حقوق قبل از وارد شدن به همکاری به منظور جلوگیری از وضعیتی که یکی از نویسندگان بتواند دیگران را از بهره‌برداری منطقی از برنامه کامپیوتری ایجادشده مشترک جلوگیری کند، منعقد گردد (Copyright Guide, 2022). از سوی دیگر، دیدیم که در حقوق ایالات متحده آمریکا هر نویسنده حق دارد بدون اجازه نویسندگان دیگر، مجوز غیرانحصاری اثر را صادر کند. این حق می‌تواند مشکلاتی را بین نویسندگان مشترک ایجاد کند؛ اگر یک نویسنده مجوز استفاده از نرم‌افزار را صادر کند، ممکن است مورد قبول دیگری نباشد. در صورتی که قانون حاکم قانون آمریکا باشد، طرف دیگر نمی‌تواند با آن مخالفت کند. راه‌حل این مشکل انعقاد قرارداد بین پدیدآورندگان مشترک برای محدود کردن حق صدور مجوز و نیاز به تأیید همه نویسندگان مشترک قبل از صدور مجوز اثر، است.

۳-۳ نحوه تنظیم توافق‌نامه اثر مشترک

در ابتدا باید اذعان داشت که نحوه برخورد شرکای اثر مشترک با یکدیگر و نحوه مدیریت پروژه از جمله مسئولیت برقراری ارتباط و همکاری با سایر نویسندگان، امری بسیار مهم می‌باشد. بهترین زمان برای بحث در مورد رابطه بین همکاران در آغاز رابطه خلاقانه است. قبل از شروع به آفرینش واقعی، به ویژه در مورد یک اثر زمان‌بر یا پیچیده نرم‌افزاری، لازم است همه سازندگان در مورد حقوق مالکیت فکری در هر چیزی که خلق خواهد شد، بحث مفصلی داشته باشند. تحقق اثر مشترک مستلزم توافقات و ترتیبات روشن و صریح بین نویسندگان است تا اطمینان حاصل شود که انتظارات و تعهدات آن‌ها همسو و رعایت می‌شود. چنین توافق‌نامه‌ای می‌تواند جنبه‌های مختلفی از پروژه مشترک، مانند دامنه و اهداف اثر، نقش‌ها، حقوق و مسئولیت‌های هر برنامه‌نویس را روشن نماید. در صورت انعقاد قرارداد کتبی بین مشارکت‌کنندگان در خصوص منافع مالکیت مشترک، مطلوب است موارد زیر مدّ نظر قرار گیرد:

- توافق‌نامه باید مشخص کند که کپی‌رایت یک اثر مشترک به چه صورت باشد و اینکه آیا هر یک از پدیدآورندگان منفرد حق آن را خواهد داشت که از اثر مشترک مستقلاً استفاده نماید یا باید رضایت سایر پدیدآورندگان دیگر را نیز به دست آورد.

- مانند همه موضوعات مهم تجاری، مالکیت کپی‌رایت و صدور مجوز و موارد دیگر باید به صراحت در یک قرارداد پیش‌بینی گردد. باید مواردی مانند اینکه چه کسی یا چه کسانی در مورد نحوه استفاده از اثر تصمیم خواهند گرفت را به تفصیل شرح دهد و اینکه درآمد حاصل از اثر چگونه بین سازندگان توزیع شود را ترسیم نماید. باید به روشنی مشخص شود که آیا پدیدآورنده می‌تواند کپی‌رایت خود را بدون اجازه پدیدآورنده دیگر بفروشد یا تحت لیسانس واگذار کند یا خیر. اینکه کدام یک از مشارکت‌کنندگان می‌توانند در واگذاری لیسانس استفاده از نرم‌افزار، مجوز صادر کنند و اینکه چه نوع لیسانسی را می‌توانند صادر نمایند و محدودیت‌های صاحبان کپی‌رایت در خصوص بهره‌برداری از آن چه می‌باشد را در قرارداد قید نمایند. شرایط هر گونه لیسانس باید واجد موضوعاتی مانند انحصار، قابلیت واگذاری،

طول مدت و دامنه مجوز مربوط باشد.

- قرار گرفتن اثر مشترک در چهارچوب هر یک از قوانین ملی، موجب حاکمیت مقررات کپی‌رایت کشور مربوط به آثار مشترک می‌شود و پدیدآورندگان ممکن است با پیامدهایی مواجه گردند که در ابتدای همکاری، مدنظرشان نبوده است. انعقاد توافق‌نامه بین پدیدآورندگان می‌تواند بسیاری از پیامدهای آثار مشترک را به نحوی که منطبق با خواسته پدیدآورندگان باشد، فراهم کند. این بدان معنا است که در اکثریت کشورهای که برای بهره‌برداری از یک اثر به رضایت متفق‌القول نیاز دارند، پدیدآورندگان می‌توانند حتی قبل از ایجاد اثر، توافق‌نامه‌ای را بر اساس شرایطی که نیاز به رضایت بعدی را مرتفع می‌سازد، منعقد کنند. به طور مشابه، در ایالات متحده، پدیدآورندگان همکار می‌توانند موافقت کنند که به رضایت متفق‌القول نیاز داشته باشند. حقوق مالکان مشترک تحت قانون کپی‌رایت ایالات متحده توسط همه کشورها رعایت نمی‌شود. بنابراین، اگر تولید مشترک نرم‌افزار جنبه بین‌المللی داشته باشد و برنامه‌نویسان از دو کشور مختلف مثلاً آمریکا و فرانسه در تولید آن مشارکت نمایند، باید مشخص شود قانون حاکم در تولید و توزیع بین‌المللی این اثر مشترک کدام قانون است؛ چراکه مقررات این دو کشور در خصوص مورد با یکدیگر متفاوت می‌باشند. بدیهی است که در صورت حاکم شدن قانون فرانسه، رضایت تمامی مالکان برای بهره‌برداری از یک اثر ضروری است Scott, (2010).

- در یک اثر مشترک، تمامی نویسندگانی که هر یک بخشی از اثر را بر عهده داشته‌اند باید در قرارداد مشخص کنند که در صورت نقض کپی‌رایت، اقامه دعوا برای کل اثر منفرداً خواهد بود یا مشترکاً.^{۲۲}

- اگر بنا است در کار مشترک به برنامه‌نویسی ماهر و خبره و یا برنامه‌نویسی که بسیار

۲۲. تبصره ماده ۱۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۴ هیأت وزیران: «هر یک از شرکاء به تنهایی یا همه آن‌ها به اتفاق می‌توانند در مورد نقض حقوق موضوع قانون به مراجع قضایی صالحه مراجعه نمایند».

پرتلاش است و اوقات زیادی را صرف نگارش برنامه می‌کند حقوق بیشتری اعطا شود، مراتب می‌تواند در قالب پاداش، امتیاز یا اخذ درصد بیشتر از منافع محقق گردد.

- پدیدآورندگان مشترک باید در قرارداد شرطی را بگنجانند که در صورت لزوم، هرگونه اصلاح یا تغییری که برای اثر مناسب است را انجام دهند و به طور منظم آن را به‌روز کنند تا اطمینان حاصل شود که وضعیت فعلی اثر با نیازهای روز مطابقت دارد. به علاوه، باید قبل از هرگونه تغییر یا تصمیم مهمی که بر پروژه یا اثر مشترک تأثیر می‌گذارد، مشارکت‌کنندگان باهم مشورت کنند (McChrystal, 2024).

- مهم است که به یاد داشته باشیم که مقررات پیش‌فرض کپی‌رایت فقط از بیان مادی یک ایده محافظت می‌کند و نه از خود ایده. بنابراین، وقتی توسعه‌دهنده‌ای ایده فردی را به کدهای برنامه رایانه‌ای تبدیل می‌کند، مالکیت نرم‌افزار را خواهد داشت، مگر اینکه توافق دیگری شده باشد.

- تخصیص مالکیت پیش‌فرض قانونی را می‌توان با قرارداد کتبی تغییر داد. اگر برنامه‌نویسان کارمند باشند و برنامه‌نویسی در محدوده شغلی آن‌ها باشد، این برنامه یک کار مشترک نیست، بلکه متعلق به کارفرمای آن‌ها است^{۲۳} (Scott, 2010)؛ مگر اینکه توافق دیگری شده باشد. بنابراین، فردی که توسعه‌دهنده‌ای را برای ساختن نرم‌افزار مانند برنامه مدیریت داده‌ها برای کسب و کار خود جهت کدنویسی استخدام می‌کند، مهم است توسعه‌دهنده توجه داشته باشد که کارفرما صاحب کپی‌رایت اثر خواهد بود (Harris, 1990: 691). در صورت انعقاد قرارداد، باید مشخص شود که پس از توسعه کامل برنامه، چه حقوقی به استخدام‌کننده یا توسعه‌دهنده داده می‌شود؛ در غیر این صورت، این موضوع می‌تواند اختلاف‌انگیز شود. در این‌گونه موارد حقوق طرفین باید کاملاً روشن باشد: آیا سفارش‌دهنده مالکیت کامل نرم‌افزار را خواهد داشت یا صرفاً مجوز استفاده از آن را خواهد داشت؟ برای جلوگیری از اختلافات پرهزینه و مخرب بر سر مالکیت فکری، حقوق مربوطه طرفین باید به وضوح در قرارداد

۲۳. ماده ۶ قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای مصوب ۱۳۷۹.

خدمات توسعه نرم‌افزار مشخص شود.

- در نهایت، پدیدآورندگان مشترک می‌توانند با توجه به منافع خود، شروط دیگری را در قرارداد بگنجانند؛ مثلاً این حق را داشته باشند که طبق قرارداد، تصمیم بگیرند که فقط یکی از پدیدآورندگان صاحب کپی‌رایت باشد. به عنوان مثال، اگر دو برنامه‌نویس در تهیه یک نرم‌افزار با یکدیگر همکاری کنند اما یکی به دیگری مبلغی در ازاء واگذاری منافع کپی‌رایت به آن شخص پرداخت کند، چنین ترتیبی کاملاً قابل قبول است؛ چراکه جنبه مادی مالکیت فکری نیز مانند اموال مادی قابل خرید و فروش است.

۴. نتیجه‌گیری

گرچه اثر مشترک می‌تواند تجربه‌ای پرارزش و مزایای خلاقانه و حرفه‌ای را ارائه دهد، اما پدیدآورندگان ممکن است انتظارات متفاوتی در مورد وسعت، کیفیت و جهت اثر و همچنین میزان و نوع مشارکتی که انتظار می‌رود، داشته باشند. همچنین ممکن است علایق متفاوت یا رقابتی داشته باشند که این امر می‌تواند بر یکپارچگی و کیفیت اثر تأثیر بگذارد. در حقوق داخلی کشورها دیدیم که مقررات اثر مشترک می‌تواند محدودیت‌ها و مسئولیت‌هایی را تحمیل کند که باب میل پدیدآورندگان نباشد. چنانچه مشارکت در خلق اثر جنبه بین‌المللی داشته باشد، مثلاً چند برنامه‌نویس از چند کشور بخواهند نرم‌افزار مشترکی را خلق نمایند، این چالش‌ها می‌تواند تشدید و ادامه کار را به دلیل بروز اختلافات با وقفه جدی مواجه گرداند. بنابراین، پدیدآورندگان باید با توجه به تعریف و معیارهای اثر مشترک، مزایا و معایب آن، قوانین پیش‌فرض و استثنائات مالکیت و کنترل مشترک اثر، بهترین شیوه‌ها و نکات را برای تنظیم قرارداد اثر مشترک و جلوگیری از اختلافات و چالش‌هایی که ممکن است از کار مشترک ناشی شود، مدّ نظر قرار دهند. با انجام این کار، آن‌ها می‌توانند تصمیمات آگاهانه و استراتژیک در مورد اثر مشترک خود بگیرند و از ثمره همکاری خود بهره‌مند شوند. قرارداد می‌تواند به پدیدآورندگان کمک کند تا انتظارات و مسئولیت‌های خود را روشن کنند، از منافع و حقوق خود حمایت کنند و از هرگونه تضاد و چالشی که ممکن است از اثر مشترک ناشی شود، جلوگیری

کنند. از آنجایی که ادعاها معمولاً پس از موفقیت‌آمیز شدن اثر مطرح می‌شوند، توصیه می‌شود حقوق و تکالیف طرفین قبل از شروع به همکاری، به ویژه وقتی برنامه‌نویسان از کشورهای مختلف باشند، در قراردادی پیش‌بینی گردد. چنین قرارداد همکاری الزام‌آور قانونی که در ابتدای فرآیند خلاقیت منعقد می‌شود، می‌تواند از اعمال ناخواسته قوانین ملی پیش‌فرض جلوگیری کند و طرفین می‌توانند چالش‌ها و اختلافات احتمالی را قبل از بروز آن‌ها حل کنند.

گرچه تهیه پیش‌نویس توافق‌نامه مشترک به دلیل اینکه موضوعات آن شامل مسائل مهم حقوق فکری، مالی و تجاری می‌شود می‌تواند یک فرآیند پیچیده و ظریف باشد، اما پدیدآورندگان با لحاظ و گنجانیدن اجزاء کلیدی به شرح زیر می‌توانند حداقل اختلافات را کاهش و کارآیی پروژه اثر مشترک و بهره‌وری را افزایش دهند:

- شناسایی و تعیین پدیدآورندگان، مالکین و انتساب اثر به مؤلفین موردنظر؛
- تقسیم کار، هزینه‌ها، مسئولیت‌ها، تعهدات و نقش هر یک از پدیدآورندگان؛
- حقوق و منافع پدیدآورندگان و نسبت انتفاع هر یک از شرکاء: سهام برابر یا نابرابر و اگر نابرابر باشد، درصد انتفاع هریک از مؤلفین؛
- مالکیت و نحوه استفاده از اثر؛
- نحوه فروش یا واگذاری حقوق مادی کپی‌رایت؛
- حق واگذاری لیسانس استفاده از اثر و شرایط آن: لیسانس انحصاری یا غیرانحصاری، دائمی یا محدود، محدودیت‌ها و ضمانت‌ها؛
- نحوه واگذاری حقوق کپی‌رایت: منفرداً یا مشترکاً و اگر واگذاری حقوق کپی‌رایت منفرداً باشد، تعیین وضعیت حساب و کتاب درآمد حاصل از واگذاری مجوز استفاده؛
- شرایط و نحوه بازاریابی و پشتیبانی؛
- بازنگری از جمله بررسی، اصلاح، تغییرات و به‌روزرسانی اثر؛
- حقوق، شرایط و ضوابط بهره‌برداری و نحوه رضایت شرکاء برای تکثیر، عرضه، توزیع و انتشار یا اشتراک‌گذاری اثر مشترک؛
- نحوه پیگیری در برابر نقض کپی‌رایت (منفرداً یا مشترکاً)؛

- مدت و خاتمه کار مشترک؛
- عنداللزوم تعیین پاداش و حقوق ویژه و امتیازهایی که هر یک از پدیدآوردندگان ممکن است دریافت کنند؛
- مدّ نظر قرار دادن نکات اخلاقی و استانداردها و رهنمودهای قانونی در مورد اثر مشترک و عمل به آن‌ها؛
- حق کناره‌گیری شرکاء از پروژه و حقوق و مسئولیت وی پس از کناره‌گیری؛
- در صورتی که اثر مشترک بین‌المللی باشد، تعیین دادگاه صالح و قانون حاکم موردنظر در صورتی که مواردی در قرارداد مسکوت مانده باشد؛
- مکانیسم‌های تصمیم‌گیری و حل اختلاف؛
- درج هرگونه شروط دیگری که مانع بروز اختلافات در آینده باشد و در نهایت حصول اطمینان از انطباق قانونی شروط توافق‌نامه با تمام قوانین و مقررات آمره قابل اجرا؛ مثلاً، در ایالات متحده اگرچه پدیدآوردندگان آزاد هستند هرگونه شرطی را در قرارداد خود درج نمایند، اما نمی‌توانند از این طریق از اثری که فاقد رکن جدایی‌ناپذیر مشارکت‌ها است، اثری تحت عنوان "اثر مشارکت" بسازند یا به طور قراردادی وضعیت حقوقی یک مشارکت واقعی را خلاف آن جلوه دهند. در این معنا، اثر مشترک محصول وضعیت قانونی^{۲۴} است نه مبتنی بر قرارداد.
- در هر صورت، فقدان توافق‌نامه قوی و همه‌جانبه، عواقب قابل توجهی را برای پدیدآوردندگان در پی خواهد داشت. از جمله:
- زیان‌های مالی ناشی از پرداخت اضافی یا فرصت‌های درآمدی از دست رفته؛
- ناکارآمدی‌های عملیاتی که منجر به از دست رفتن مهلت‌های زمانی و کاهش بهره‌وری می‌شود؛
- روابط آسیب‌دیده پدیدآوردندگان و ذی‌نفعان به دلیل عدم ارتباط یا انتظارات برآورده نشده؛

- فرصت‌های از دست رفته برای صرفه‌جویی در هزینه و رشد کسب و کار؛
- اختلافات حقوقی و در نهایت تولید اثر مشترک ضعیف و ناکارآمد.

۵. منابع و مآخذ

A) Books

1. Barrett, M. (2012). *Emanuel Law Outlines for Intellectual Property*, Wolters Kluwer Law & Business.
2. Goldstein, P. & Hugenholtz, P. B. (2012). *International Copyright: Principles, Law, and Practice*, Oxford University Press, Inc.
3. Kamina, P. (2016). *Film Copyright in the European Union*, Cambridge University Press.
4. Limpert, B. (2005). *Technology Contracting: Law, Precedents and Commentary*, Toronto: Carswell.
5. Nimmer, M. B. & Nimmer, D. (1978). *NIMMER ON COPYRIGHT*, Vol. 1, LexisNexis.
6. Patry, W. (1986). *LATMAN'S THE COPYRIGHT LAW*, 6th ed., Published: Washington D.C: Bureau of National Affairs.

B) Articles

7. Angelopoulos, C. (2012). "The myth of European term harmonisation: 27 public domains for the 27 Member States", *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 1-19.
8. Belle Wong, J.D., "Understanding joint work and copyright", 2023: <https://www.legalzoom.com/articles/the-basics-understanding-joint-work-and-copyright>
9. Bruguere, Jean-Michel, "The collective work in the American copyright and the question of its revision by the right holder", 2017, *L'ACTUALITÉ DDG*: <https://www.ddg.fr/actualite/collective-work-american-copyright-and-question-its-revision-right-holder>
10. Bulayenko, O., Quintais, J. P., Gervais, D. J., & Poort, J. (2022). "AI Music Outputs: Challenges to the Copyright Legal Framework". <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4072806>
11. Byrd, P., "The Tricky Issue of Joint Authorship in Copyright Works", 2021:

- <https://www.charlesrussellspeechlys.com/en/insights/expert-insights/intellectual-property/2021/the-tricky-issue-of-joint-authorship-in-copyright-works/>
12. Chestek, P. S. (2017). "Theory of Joint Authorship for Free and Open Source Software Projects", *Colo. Tech. LJ*, 16, 285-326. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2999185>
 13. Copyright Guide: "Computer programs, games and databases", 2022: https://libguides.aalto.fi/copyright/about/computer_databases
 14. Devhaus, "Intellectual Property Rights - Who owns the software?", 2025: <https://devhaus.ie/guides/intellectual-property-rights-who-owns-the-software>
 15. EU Monitor, "Directive 2009/24 - Legal protection of computer programs (Codified version)", Main contents: https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvk6yhcbpeywk_j9vvik7m1c3gyxp/vj3ecgdj6eyd
 16. Farkas, Brian, "Joint Copyright Ownership versus Collective Work: Understanding the Difference", 2023: <https://www.nolo.com/legal-encyclopedia/joint-copyright-ownership-versus-collective-work-understanding-the-difference.html#:~:text=As%20you've%20likely%20noticed,of%20the%20larger%20collective%20pie.>
 17. Fritz, J. (2024). "The notion of 'authorship' under EU law—who can be an author and what makes one an author? An analysis of the legislative framework and case law", *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 19(7), 552-556.
 18. Harris, M. R. (1990). "Copyright, Computer Software, and Work Made for Hire", *Michigan Law Review*, 89(3), 661-701.
 19. Johnson, E. S. (2010). "Avoiding Joint Pain: Treatment of Joint Works of Authorship Conditions", *Maryland Bar Journal Maryland State Bar Association*, 43(3). <https://www.bakerdonelson.com/avoiding-joint-pain-treatment-of-joint-works-of-authorship-conditions>
 20. Lattacher, M. (2021). Authorship matters! Authorship in the EU with a focus on film. *Stockholm Intellectual Property Law Review*, 4(2), 56-67.
 21. McChrystal, Stanley A., "Joint authorship: What is joint authorship and how does it affect your rights and responsibilities", 2024: <https://fastercapital.com/content/Joint-authorship--What-is-joint-authorship-and-how-does-it-affect-your-rights-and-responsibilities.html>
 22. McFarlane, L., "Copyright in Computer Programs / Software - Key Legal Considerations", 2024: <https://www.bto.co.uk/blog/copyright-in-computer-programs-software-key-legal-considerations.aspx.html>

23. Stobbe, R. (2016). "What Qualifies as Joint Authorship of Software?", *Canadian Intellectual Property Review*, 32, 41-42.
24. U.S. Copyright Office, "Copyright Basics", 2021: <https://www.copyright.gov/circs/circ01.pdf>
25. Wery, Etienne, "Legal protection of a computer program", 2017: <https://www.droit-technologie.org/contentieux/it-ip-litigation-in-europe-legal-protection-of-a-computer-program/>
26. Zuykov, S., "What rights does the author of a computer program and database have?", 2020: <https://zuykov.com/en/about/articles/what-rights-does-author-computer-program-and-datab/>

C) Cases

27. Cescinsky v George Routledge & Sons, Limited, [1916] 2 KB 325.
28. Dolmage v Erskine (2003), CPR (4th) 495 (Ont Sup Ct J).
29. Donna v. Dodd, Mead & Co., 374 F. Supp. 429, 430-31 (S.D.N.Y. 1974).
30. Edward B. Marks Music Corp. v. Jerry Vogel Music Co., 140 F.2d 266 (2d Cir. 1944).
31. Julia Kogan v Nicholas Martin & other [2019] EWCA Civ 1645.
32. Kantel v Grant, [1933] Ex CR 84.
33. Oddo v. Ries, 743 F.2d 630, 633 (9th Cir. 1984).
34. Pye v. Mitchell, 574 F.2d 476, 480 (9th Cir. 1978); Meltzer v. Zoller, 520 F. Supp. 847, 857 n.23 (D.N.J. 1981).
35. Richmond v. Weiner, 353, F.2d 41, 46 (9th Cir. 1965), cert. denied, 348 U.S. 928, reh'g denied, 384 U.S. 994 (1966).
36. Royal Doulton Tableware Ltd v Cassidy's Ltd (1984), 1 CPR (3d) 214 at 230 (FCTD).

D) European Union Directive and Encyclopedia Britannica

37. Britannica, Erik Gregersen, Driver: <https://www.britannica.com/technology/driver-computer-program>
38. Britannica, Jonathan Sterne, plug-in software: <https://www.britannica.com/technology/software>
39. DIRECTIVE 2009/24/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version)